

עוד על: "אך בה' אל תמרודו" (במדבר יד, ט)

פרשת שלח-לך, (שיחה 2) – נכתב ע"י הרב משה צוריאל, מתוך ספרו "אוצרות התורה".
[הבהרה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

עשרה נסיונות ניסו אבותינו את הקב"ה במדבר (במדבר יד, כב), והאחרון שבהם הכביד וגרם לגזירה הרעה "במדבר הזה יפלו פגריכם לכל פקודיכם לכל מספרכם". נתבטלה ההבטחה של "והבאתי אתכם אל הארץ". (שמות ו, ח - עיי"ש אור החיים).

ויש לשאול בזה כמה שאלות:

1. אם שלחו שליחים כדי לבדוק באופן טבעי מה המצב, מדוע נענשו כאשר עשו על פיהם? והרי רוב המרגלים (10 מתוך 12) טענו: "לא נוכל לעלות, כי חזק הוא ממנו... וכל העם אשר ראינו בתוכה אנשי מדות. ושם ראינו בני ענק". (יג, לא-לג). – וכי תובעים מהם להכחיש הגדתם של שלוחיהם?
2. ראינו כאן צער מופלג של מנהיגי העם. "ויפול משה ואהרן על פניהם... ויהושע בן נון וכלב... קרעו בגדיהם". (יד/ה-ו). – תגובות קשות וחריפות כאלו לא ראינו ולא שמענו בנסיונות הקודמים.
3. כאשר ניסו יהושע וכלב להרגיע את העם, התחילו "הארץ אשר עברנו בה לתור אותה, טובה הארץ מאד מאד" (יד, ז) – "טָעַנּוּ חֲטִיִּים וְהוֹדָה לּוֹ בְּשַׁעֲרֵיהֶם". [ע"פ משנה שבויעות ו, ג] – הרי המרגלים הפחידו את העם בגלל סכנת-נפשות, ולא בגלל שחסר מזון בא"י. ולמה ב' פעמים "טובה הארץ מאד מאד".
4. "אם חפץ בנו ה' והביא אותנו אל הארץ" (ה) מה לשון אומרת "אם". הכי יש תנאי בדבר?
5. "אך בה' אל תמרודו". זה לא נקרא "מרד" אם האדם סובל מאימה ופחד. כאשר יש סיבה טבעית לפלצות ומורד-לב, אין בכך כל מרידה שכלית בה'. וגם קשה מדוע הוסיפו תיבת "אך". מה זה בא למעט ומה התנאי בדבר. היה צריך לקרוא להם בפשטות ללא תיבת-הקדמה "אך".
6. מה הוא ההבדל בין כלב ליהושע:
למה בפרק י"ד, **פסוק כה**, מוזכר כלב בלבד, ובתוספת "והביאותיו אל הארץ וזרעו יורישנה", מה שאין כן, **בפסוק ל**, מוזכרים שניהם "אם אתם תבואו אל הארץ... כי אם כלב ויהושע" ולבלי להזכיר זרעם. / ולמה **בפסוק לח** הופכים את סדר של שמותיהם, יהושע לפני כלב?

על שאלה א' [מדוע נענשו על מרידתם זו?]

עלינו להעמיק במצוות יישוב ארץ ישראל.

אין המגמה שלנו להשיג מקום מרווח, מקום שלווה. לא בגלל סיבות של אנטי-שמיות בין הגוים באנו לכאן. לא מהטעם השלילי של ההצלה מן צרות-הגלות עשה לנו ה' כל הנסים והנפלאות. **אלא מפני שהתורה מתקיימת בכל פרטיה רק בא"י**. וכן **הבנת התורה באה על מלוא סיפוקה רק בא"י**. (יכיון שגלו ישראל, אין לך ביטול תורה יותר מזה" (חגיגה ה:). ולכן ר' זירא צם כדי שיזכה לעלות לדרגות תורת א"י (ב"מ פה).

חרדתם של ישראל ויראתם מן זרוע האויב וסכנת המוות, זוהי הנקראת "מרידה". כך לשון רמב"ן: "כי יראתכם לחוזק העם היושב בה הוא מרד בה' הנכבד, כי לא בכוחכם יצאתם ממצרים, כי יד ה' עשתה עמכם להפליא, והוא הבטיח אתכם שירישם מפניכם. אם כן האמינו ותצלחנו" (לבמדבר יד, ט). כלומר, כיון שכל ענין א"י הוא למען מטרה רוחנית וכללית אשר בה כרוך כל הענין הישראלי, אין להתחשב כלל בשום סכנה. יתרה מזאת, יש ביראה זו **כפירה** בישועות שה' פעל עבורם בעבר.

מה היו צריכים בניי לעשות כאשר ראו שרוב שליחיהם ייעצו לא לעלות לא"י, מחמת הסכנה?

הדבר מזכיר מצב דומה בסנהדרין (כו). מחלוקת בין **שְׁבִנָּא** לחזקיה המלך:

שְׁבִנָּא הציע להשלים עם סנחריב ולצאת בראש גולים. – אבל **חזקיה** אמר, למסור נפשנו על א"י.

שָׁבַנָא דרש בְּיַיג ישיבות, וחזקיה רק בְּיַיג. כלומר, רוב חכמי הדור צדדו בעמדתו של שבנא. ובכן, למה לא נטה חזקיה אחרי הרוב? תשובה לכך: הולכים אחרי הרוב רק כאשר אנו בספק. אבל כאשר אנו יודעים מה התורה דורשת, אין הולכים אחרי הרבים; ואפילו אם יהיו גדולים בתורה כמו שהיו המרגלים. נגדם יש להקשות קושיא – "דברי הרב (=התורה) ודברי התלמיד (=אותו גדול) דברי מי שומעים?" בענין ארץ ישראל עושים את הנכון בכדי להשיג קרבת ה', ואין לנו להכניס בחשבון שום סכנה, כאילו אינה קיימת במציאות. וכדברי הרמב"ם, ה' מלכים, סוף פרק ז' עיי"ש.

על שאלות ב'-ג' [מדוע הצער המופלג? / ומה פשר הכפילות טובה הארץ מאוד מאוד?]

בדיון על הברכות בברכת-המזון, אמרו חז"ל: "אין לך חביבה מכולם יותר מברכת 'על הארץ ועל המזון', שכל מי שאינו מזכיר בבהמ"ז "ארץ חמדה וברית ותורה וחיים, לא יצא ידי חובתו. אמר הקב"ה: חביבה עלי א"י יותר מן הכל! למה? שאני תרתי אותה... א"ל הקב"ה למשה, הן הארץ חביבה עלי שנאמר 'ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד' וישראל חביבים עלי, שנאמר 'כי מאהבת ה' אתכם'. אמר הקב"ה: אני אכניס את ישראל שהם חביבים עלי, לארץ שחביבה עלי". (במד"ר כג). ממדרש זה מתברר שהמפתח-הראשי להבנה עמוקה במהותם של ישראל הוא אך ורק כאשר הם בא"י. וכאשר אין בני הדור מרגישים את הקשר-ההדוק לארצם, יש בכך גם ניתוק מסוים משיעבודם להקב"ה.

ולכן מובנות בזה תגובותיהם החריפות של מנהיגי הדור, בנפילת אפים וקריעת בגדיהם (שאלה 2). וזהו מה שכלב מדגיש כל כך: "טובה הארץ מאד מאד" – הפלגה מעל ומעבר למה שהבריות מכירים. כי למי שמדייק בלשונו, מה מוסיפה התיבה השניה "מאד"? אלא בא לומר שההטבה שבארץ היא למעלה מכל מה שנוכל להשיג בתפישת-אנוש המוגבלת.

על שאלה ד'

בפסוק "אם חפץ בנו ה'" לא בא להעלות ספק ח"ו שמא חפץ או שמא לא יחפוץ, כי חסר כאן הצלע של שלילה. אלא הוא מגזרת "כאשר", כמו בפסוק "אם עולה קרבנו" (המלבי"ם, "אילת השחר", צ"ג), או על דבר שיש בו אפשרות מצד הזמן, כגון, "אם יהיה היובלי", ענינו: כאשר תגיע שנת היובל (שם, ס"ק ק). המושג של "חלב ודבש" מוסבר ע"י הרדב"ז ("מצודת דוד") כביטוי לקיום מדת החסד או הדין. (הק"א מן דבורה). כדברי המלבי"ם (יג, יז) שבח"ל ישנה השגחה כללית. אבל בא"י "מעשיך יקרבוד, ומעשיך ירחקוד" - הכל מדוקדק בהשגחה פרטית.

על שאלות ה'-ו'

ולכן, למרות שהם מפחדים מן עוצמתם של האומות בא"י, לאור הידיעה הברורה כמה חיוני הדבר שעם ישראל ישכון בארץ הקודש, והידיעה מה הם הענינים הרוחניים התלויים בזה, אם הם מסרבים להכנס לא"י יש בכך מרד בה'. ולכן כלב הבטיח להם הבטחות "טובה הארץ מאד מאד". כלומר גם לדברים רוחניים ולכן כדאי להסתכן כדי להשיג זאת. הוא מזהיר: "אך בה' אל תמרודו" כי בעצם הסירוב להכנס לא"י (מחמת חששותיהם), הם יפסידו ההשגחה הפרטית וקשרם לה'.

כָּלֵב שחירף נפשו, כלב שהלך לחברון, גלמוד, (להתפלל על קברי אבות), ובניגוד לדעתם של שאר המרגלים, ואח"כ בגיל 85 נלחם בגופו הישיש כדי לכבוש את חברון, (יהושע יד, ט) – הוא שזכה להנחיל את הארץ גם לצאצאיו. אבל יהושע שעמד מן הצד בצורה מוצנעת, הוא לא זכה לנחלה כזאת. יהושע אף נפטר כעשר שנים לפני הזמן, כי השתהה בענין כיבוש הארץ (מדרש במד"ר כב). אמנם בפסוק לח התורה הופכת סדר השמות, כי למעשה יהושע הוא שניהל הכיבוש עוד לפני שכלב כבש את חברון.